

Сень О. В. заступник міністра
Міністерство аграрної політики та продовольства України

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В УМОВАХ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті висвітлено стратегічні засади розвитку виробництва молока в молочно-скотарських господарствах та продукції його переробки в умовах ринкової економіки, визначено основні напрямки підвищення конкурентоспроможності даних підприємств АПК в сучасних умовах.

In the article strategic principles of development of production of milk are reflected in sucklings person who tend cattle economies and products of his processing in the conditions of market economy, certainly basic directions of increase of competitiveness of these enterprises of APK in modern terms.

Ключові слова: конкурентоспроможності виробництва молока, інтенсифікації, молочно-скотарські підприємства, державне регулювання, інвестиційний процес.

Keywords: to the competitiveness of production of milk, intensification, sucklings person who tend cattle enterprises, government control, investment process.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки підприємство, що постачає свою продукцію на ринок, не може тривалий час займати, стійку позицію, спираючись у своїй стратегії тільки на показники конкурентоспроможності продукції, тобто не враховувати власні сукупні витрати пов'язані із створенням та реалізацією цієї продукції. При входженні на новий ринок, при появі нових конкурентів, при прийнятті рішень про розширення виробництва або цього скорочення, при здійсненні інвестицій у модернізацію технологічного обладнання або оновлення продукції, що випускається, необхідна оцінка всього підприємства а не окремого цього виду продукції.

В сучасних умови здійснення господарської діяльності виробників молока відбувається в агресивному конкурентному середовищі, відповідно вони повинні забезпечувати впровадження широкомасштабних та цілеспрямованих заходів, спрямованих на збереження власних позицій на ринку, в той же час діяльність будь-якого господарського суб'єкту повинна передбачати розширення діяльності з одночасним завоюванням нових клієнтів.

Аналіз останніх наукових досліджень. Становлення та розвиток ринкової економіки в нашій державі вимагає врахування досвіду зарубіжних країн та використання знань, набутих українськими та зарубіжними вченими. Значний інтерес в царині конкурентоспроможності підприємств привертають праці К. Макконелла, Е. Мінько, М. Портера, Р. Фатхутдінова, В. Андрійчука, **П. Березівського**, М. Ільчука, В. Месель-Веселяка, П. Саблука, О. Шпичака, та інших.

Мета дослідження. Визначення стратегічних напрямків розвитку молочної галузі при підвищенні її ефективності та конкурентоспроможності в сучасних умовах.

Результати дослідження. Подальше збільшення та підвищення конкурентоспроможності виробництва молока можливе лише на основі послідовної інтенсифікації галузі, впровадження промислових технологій, прогресивних форм організації і оплати праці, підвищення загальної культури ведення молочного скотарства.

Інтенсивна форма розширеного відтворення базується на постійному використанні досягнень науково-технічного прогресу, які зводяться до таких напрямів: використання високопродуктивних тварин і скорочення строків їх служби; організація відтворення стада і селекційно-плеїнної роботи; повноцінна годівля, збалансована по всьому комплексу поживних речовин та енергії з диференціацією в залежності від рівня продуктивності, віку і фізіологічного стану тварин; перехід до прогресивних способів утримання; механізація та автоматизація виробничих процесів; розвиток технологічної спеціалізації та ін. [1, с. 171].

Інтенсифікація є основною умовою підвищення конкурентоспроможності виробництва молока. Висока ефективність інтенсифікації досягається, якщо вона здійснюється комплексно. Досягнення високих показників продуктивності молочної худоби можливо завдяки широкому розповсюдженню голштинської породи, удосконаленню селекційно-плеїнної роботи, більш повного використання генетичного потенціалу стада, організації інтенсивного кормовиробництва та повноцінної годівлі тварин, впровадження ресурсозберігаючих технологій та прогресивних форм організації і матеріального стимулювання праці.

Важливим напрямом інтенсифікації молочного скотарства є збереження і подальший розвиток крупних спеціалізованих молочних господарств. Дана галузь володіє меншою в порівнянні з іншими галузями гнучкістю, що в умовах нестабільних цін на ресурси та готову продукцію робить виробництво молока ризикованим заняттям для фермерів, особливо при скороченні державної підтримки у формі субсидій та дотацій [6, с. 17].

Саме тому молочне скотарство не набуло широкого розвитку у фермерських господарствах. До того ж молочне скотарство є однією з найбільш трудомістких, капітало- та фондомістких галузей.

Серед чинників, що негативно впливають на здійснення інвестиційної діяльності молочно-скотарських підприємств, можна виділити такі:

- відсутність підтримки інвестиційної діяльності не лише з боку держави, а й з боку місцевих органів самоврядування;
- відсутність чіткого механізму встановлення закупівельних цін на сировину та недостатній рівень її якості згідно з вимогами СОТ;
- відсутність досконалої інфраструктури інвестиційного ринку;
- відсутність повної інформаційної бази про інвестиційний ринок та інвесторів, які згодні реалізовувати інвестиційні проекти;

- відсутність ефективної організації інвестиційного процесу на більшості як молочно-скотарських, так і молокопереробних підприємств;
- непристосованість страхових послуг щодо інвестиційного процесу;
- нестача власних коштів молочно-скотарських підприємств;
- великі витрати використання кредитних ресурсів;
- здорожчання енергетичних ресурсів.

Така ситуація підтверджує, що управління інвестиційним процесом підприємств з виробництва молока потребує суттєвого удосконалення з метою підвищення його ефективності.

Вимоги СОТ та ЄС щодо переробки на промислову продукцію молока від приватного сектору з малою кількістю корів (де 1-2 корови на сім'ю) є доволі обґрунтованими. Адже тут практично неможливо створити умови для забезпечення якості та безпеки молока і молочної сировини. Цього можна досягти лише за рахунок впровадження механізованого доїння корів з послідовним охолодженням молока [1, с. 57]. Тому, ми вважаємо, що в цьому випадку державі слід надавати пільги приватним господарствам з метою придбання такого обладнання та підвищення якості молочної сировини, що дозволить розв'язати цю проблему та, відповідно, підвищить інвестиційну привабливість молочно-скотарських підприємств.

Ще одним питанням, яке слід вирішувати на рівні держави, є регулювання закупівельних цін на молоко та, відповідно, на готову молочну продукцію, оскільки, за даними підприємств з переробки молока, витрати молока-сировини в її собівартості становлять в середньому 60%, а по деяких видах молочної продукції досягають 83%. В літні місяці і в найкращі роки виробничі потужності молокопереробних підприємств завантажені у кращому випадку на 80%, взимку ще менше. На Заході такої сезонності немає. Звичайно в цих умовах, ціна на молоко різко зростає (в 2007 році вона склала 1,6 – 1,7 грн/л.), підприємства працюють собі в збиток, а влітку намагаються отримати хоча б якісь прибутки. Тобто, можна зробити такий висновок, що в нашій державі фактично немає чіткої політики ціноутворення. Вона складається стихійно під впливом багатьох факторів. За матеріалами досліджень науковців коефіцієнт еластичності за ціною на молочну продукцію в Україні становить 0,8, тобто зростання ціни на 1% призводить до зменшення споживання на 0,8%. І без втручання держави та професійних організацій з узгодження цін тут значних змін не буде [4, с. 2].

Молочно-скотарські підприємства не може розвиватись відокремлено від сільськогосподарського виробництва, тому актуальними є питання щодо формування обґрунтованих цін на купівлю у виробників молока як сировини, що дозволить підвищити конкурентоздатність готової продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Отже, пріоритетним напрямом підвищення конкурентоспроможності є удосконалення фінансово-економічних умов господарювання сільгосппідприємств, зокрема формування доступу до фінансових ресурсів, системи державної підтримки та удосконалення умов оподаткування.

Основою державного регулювання інвестиційного процесу молочно-скотарських підприємств з метою підвищення їх інвестиційної привабливості має стати, в першу чергу, гармонізація законодавства України в галузі освіти, науки, технологій, технологічного та інвестиційного розвитку з міжнародними стандартами, прийнятими в розвинутих країнах світу.

Відповідно до цього необхідно:

- запровадити пільгове оподаткування інноваційної діяльності молочно-скотарських підприємств з метою сприяння залученню додаткових коштів на фундаментальні наукові дослідження, розробити і впровадити у виробництво нові технології, забезпечуючи при цьому найсприятливіші умови для співробітництва наукових та підприємницьких структур;
- активізувати інвестиції в таких сферах прикладних НДДКР, як машинобудування, біотехнології, інформаційні технології, які найбільш ефективні для розвитку молочної галузі продукція якої користується попитом на внутрішньому ринку;
- запровадити пільгове кредитування учасників ринку молока та молочних продуктів;
- розширити масштаби застосування державної контрактної системи для молочно-скотарських підприємств з підвищенням ролі і значення державного замовлення;
- сприяти залученню іноземного інвестиційного капіталу для розширення та реалізації інвестиційних програм молочно-скотарських підприємств;
- запровадити систему моніторингу цін на молоко та молочну продукцію;
- стимулювати інвестиційну діяльність молокопереробних підприємств за допомогою фінансово-кредитних, податкових стимулів, сприяння реалізації конкретних найбільш ефективних інвестиційних проєктів, застосування протекціоністських заходів (застосування тарифних та нетарифних інструментів);
- удосконалити митний контроль та захист виробників вітчизняних молочних продуктів.

В умовах членства України у СОТ молокопереробним підприємствам для виробництва конкурентоспроможної продукції необхідно в процесі інвестування використовувати дешевші інвестиційні ресурси. Заходами в цьому напрямку можуть бути, в першу чергу, їх диверсифікація – продаж власних цінних паперів (для ВАТ та ЗАТ) та, по-друге, використання фінансового лізингу як альтернативного джерела ресурсів інвестування. Це допоможе розв'язати ряд проблем: оновити матеріально-технічну базу, не вилучаючи з обігу велику суму грошових коштів, яка необхідна на придбання такого оснащення, економія витрат на використання фінансового лізингу перед банківським кредитом [2, с. 268].

Цей метод фінансування має значні переваги перед кредитом, оскільки у вітчизняних лізингових компаній авансовий платіж становить лише 20–40% вартості обладнання та у лізинг надається ліквідне обладнання, що не потребує

гарантій повернення коштів лізингоотримувачем. Тобто лізинг дає можливість заощадити кошти на початкових стадіях реалізації інвестиційних проектів.

Для найшвидшого практичного застосування механізмів лізингу на молочно-скотарських та молокопереробних підприємствах ми пропонуємо зменшити відсоток авансового платежу до 5-10%, це зробить його більш привабливим. Також перевагою лізингу є певна гнучкість щодо здійснення платежів. В якості об'єктів лізингу може виступати обладнання, транспортні засоби і продуктивна худоба. Це допоможе молокопереробним підприємствам створити власні сировинні зони та підтримати таким чином виробників молока [2, с. 458].

Для того щоб процес управління інвестуванням був ефективним, нами визначені пріоритетні напрями використання інвестиційних ресурсів для молочно-скотарських підприємств, до яких відносяться:

- здійснення інновацій – розробка «ноу-хау» з виробництва продукції (морозива, йогуртів, сирків з різними добавками варення, шоколаду та інших інгредієнтів з урахуванням попиту всіх категорій споживачів);
- впровадження досконалої технології гомогенізації (високотемпературної обробки молока- сировини з метою подрібнення його жирових кульок), за рахунок чого збільшуються строки зберігання готової продукції без додавання консервантів та втрати всіх якісних властивостей;
- придбання устаткування (сушильних та вакуум-апаратів) для переробки вторинної сировини [6, с. 48].

Ще одним перспективним напрямом поліпшення ситуації в молочній галузі, як ми вважаємо, є продуктивність корів. Необхідно зосередити всі зусилля на підвищенні виробництва молока за рахунок зростання продуктивності корів при одночасному збільшенні їх кількості. При цьому необхідно забезпечити рентабельність виробництва на рівні 10-15%, що дозволить в перспективі знизити закупівельні ціни на молоко. Крім того має бути кооперація виробників молока і проводитися при державній підтримці, стимулюванні та контролі цього процесу. Це дозволить, в першу чергу, вирішити проблеми самих виробників молока, а, по-друге, забезпечити молокопереробні підприємства сировиною, тим самим максимально завантажити їх виробничі потужності [3, с. 130].

Для підвищення інвестиційної привабливості галузі та самих молокопереробних підприємств необхідно удосконалювати економічні взаємозв'язки між виробниками та підприємствами переробки молока, тобто створювати регіональні інтегровані структури кластерного типу. Адже, за дослідженнями вітчизняних вчених сталому розвитку агропромислового виробництва в нашій країні перешкоджає недостатня інтеграція між виробниками сільськогосподарської продукції, переробними підприємствами та науковими організаціями [5].

Висновки. Для підтримки конкурентоспроможності підприємств в Україні є всі умови: практично необмежений продовольчий ринок, передова техніка і технології, трудові та земельні ресурси, науковий потенціал,

кваліфіковані кадри фахівців і управлінців. Проте постійні реформи агропромислового комплексу, відсутність чіткої державної політики розвитку і підтримки молочно-скотарських підприємств та інші негативні чинники формування агропромислового комплексу регіонів суттєво позначились на фінансовому стані товаровиробників що потребує інноваційно-технологічних та організаційно-економічних змін.

Література.

1. Березівський П. С. Конкурентоспроможність молокопереробних підприємств: теорія, методика, практика: [моногр.] / П. С. Березівський, А.М. Желізняк. – Львів: 2008. – 198 с.
2. Ільчук М. М. Регіональні проблеми розвитку молочно-скотарства України / М. М. Ільчук // Основні напрями вискоєфективного розвитку реформованого агропромислового виробництва в Україні на інноваційній основі. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – 730 с.
3. Ключко В. М. Організаційно-економічний механізм підвищення конкурентоспроможності продукції молокопродуктового підкомплексу АПК / В. М. Ключко // Економіка АПК. – 2008. – № 10. – С. 129–133.
4. Коба Л. Молоко – про заготівельні баталії та елементарну якість/ Л. Коба // Село полтавське. – 2009. – № 41. – С. 2-3.
5. Молдаван Л. В. Форми господарювання в аграрному секторі України в умовах глобалізації / Л. В. Молдаван // Економіка АПК. – 2010. – №1. – С. 13-17.
6. Мостенська Т. Л. Економічний механізм функціонування молочної промисловості України: [Монографія] / Т. Л. Мостенська. – К.: УДУХТ, 2001. – 328 с.